

наша СЛОВА

Не пакідайце ж мовы нашай беларускай, каб не ўмёрлі!
ФРАНЦІШАК БАГУШЭВІЧ

Газета выходзіць з сакавіка 1990 года

№ 52 (1307) 28 СНЕЖНЯ 2016 г.

З Новым 2017 годам!

Сяргей Панізьнік
ПЕСНЯ СНЕГАВІКА

Новы Год пад елкаю
святкаваць прывык,
і таму завуся я -
Вольны Снегавік:

- Сею-сею, пасяваю,
з Новым Годам вас вітаю!

Я іду аколітай -
скрып, скрып, хрусь...
У снягах запомніца
наша Беларусь.

Ледавік - старэшы брат,
скавышом - Свістун.

ISSN 2073-7033

Сівер - гэта бацька наш:
майстра зімніх струн.
Сёстры ў нас: Круцеліца -
днём не супыніць;
скача з ёй Вярцеліца:
і ў начы не спіць.
З імі я - Зімовы Грыб:

хрусь, хрусь, скрып...
Новы Год з ігліцамі
пойдзе на пастой.
І з бяроз нам выльеца
Стрэчання настой.

- Памажы, Божа, зіму замыкаці,
вясну загукаці!

А пакуль пад елкаю
з кнігаю Франціш.
Для Скарыны Біблія -
найсвяцейшы Крыж!
Крыж нясём - і моліцца
з намі Беларусь.
Новы Год запомніца:
скрып, скрып, хрусь.

Гэтую незалежнасць цяпер вымушаны
ўмацоўваць усе беларусы

Пераднавагодні зварот Рады БНР да суайчыннікаў

Старшина Рады Беларускай Народнай Рэспублікі
Івоніка Сурвіла падвяла вынікі
этага года і акрэсліла планы
на будучыню:

"Дарагія суродзічы,
дарагія беларусы ва ўсім свеце,
сканчаеща 2016 год, і надышоў
час нам падвесці ягоныя вынікі.

Разам з усім светам мы
перажываєм напружаныя часы.
Палітычны падзеі гэтага года
ў ЗША, Вялікай Брытаніі, Расеі
і іншых краінах распачалі ў
свеце перыяд непрадказальнасці,
які нясе для Беларусі большая
рызыкі, чым для многіх іншых
краінаў, - гаворыца ў звароце.

Як і раней, найбольшую
небяспеку для Беларусі
утварае пагроза незалежнасці
з боку цяперашняй аўтарытат-
най Расеі. Вельмі непакоіць ак-
тыўізацыя агресіўнай пра-
ганды ў прайладных расейскіх
СМИ: прааганды напоўненай
ніянавісцю да Беларусі і бела-
рускага народа. Вельмі непакоіць
закулісныя перамовы,
эканамічны ціск і асабліва не-
адназначныя расейскія вайско-
вых перасоўвання калія бела-
рускай мяжы. Падзеі, якія ад-
бываюцца на Украіне ад 2014 года,
не дазваляюць спакойна на-
зіраць за гэтым.

Няма сумневу ў тым,
што Расея ёсьць наш сусед, і ня-
гледзячы на супяречлівую гісто-
рию нашых дачыненняў,
Беларусь і Расея павінны жыць
у сібірустве і добрауседствіе,
грунтуючыся на ўзаемнай па-
вaze.

Але незалежнасць - гэта
найвялікшая і найважней-
шая каштоўнасць для любога
народа, на tym ліку і для наша-
га, беларускага. На жаль, у ця-
перашні час нам зноў даводзіц-
ца ўсур'ёз думаць пра неаб-
ходнасць для беларусаў бара-
ніць гэтую незалежнасць са
зброяй у руках. Прычым ад
людзей, якія хочуць называць
сябі нашымі братамі.

Сітуацыя робіцца
больш напружанай і ўнутры
Беларусі. Як эканоміка знаходзіцца
у цяжкім крызісе, у той час,
калі эканоміка ўсіх суседніх
еўрапейскіх краінаў расце.

Дабрабыт беларусаў працяг-
вае пагаршацца. Гэта яўны знак
таго, што цяперашняя мадэль
кіравання краінай даўно вы-
чарпала свой рэсурс, што Бела-
русь патрабуе сур'ёзных рэ-
формаў ва ўсіх сферах: як у
экономіцы, так і ў палітыцы, так
і ў грамадскім жыцці.

2016 год адзначыўся
актыўізацыяй кантактаў паміж
афіцыйнымі беларускімі улада-
мі і прадстаўнікамі краінай Во-
льнага Свету. Гэта ёсьць добра,
бо патэнційна набліжае пера-
доленне міжнароднай ізаляцыі
нашай Бацькаўшчыны. Але су-
светная супольнасць павінна
разумець, што саступкі мен-
скім уладам недапушчальныя
без канкрэтных і адчувальных
кроаку ў кірунку дэмакраты-
зацыі ў Беларусі. Менскія афи-
цыйныя ўлады дагэтуль не
зрабілі такіх кроакаў. Праяг-
ваеща паслед беларусаў дзе-
ля палітычных матываў, пра-
чываеща цэнзура і прапаганда
ў галоўных беларускіх СМИ.
Парламенцкія выбары, што
прайшлі ў 2016 годзе, былі та-
кімі ж, як і ўсе папярэднія выбары
і рэферэндумы за апош-
нія вось ужо больш як двац-
цаць гадоў.

Афіцыйная беларус-
кая ўлада павінна ўсведамляць,
што дэмакратыя і экана-
мічныя рэформы неабходныя
з пункту гледжання беларускіх
нацыянальных і дзяржаўных
інтарэсаў. Беларускі народ
годны таго, каб жыць у сваёй
уласнай дэмакратычнай краіне,
каб месьці такія ж самыя правы і
свабоды, якія маюць нашыя

суседы ў іншых краінах Еў-
ропы. Абавязак людзей, якія
шчыра клапоцяцца пра дабрабыт
беларусаў, а не пра ўлас-
ную карысць за народны кошт
- дай беларусам гэтыя правы
і свабоды.

2016 год быў годам не-
калькіх важных гадавінаў.

Роўна дваццаць пяць
гадоў тому Беларусь стала не-
залежнай ад СССР і аднавіла
свой дзяржавны суверэнітэт.
Вось ужо чвэрць стагоддзя на-
ша Радзіма ёсьць паўнавартаснай
міжнароднай прызнанай дзяр-
жавай. За гэта шмат гадоў пе-
рад гэтым змагаліся і за гэта
маліліся беларусы ва ўсім све-

це. І ніякія вонкавыя і ўнут-
раннія непрыяцелі за гэты час
так і не здолелі пазбавіць нас
nezалежнасці. Беларусь адбыла-
лася як паўнавартасная дзяр-
жава. Мы дабіліся вялікай гіс-
тарычнай перамогі, якую ніхто
ня здолее ў нас адабраць.

Роўна трыццаць гадоў
прайшло з дня Чарнобыльскай
авары - самай страшнай экала-
гічнай катастрофы ў гісторыі
чалавецтва, у эпіцэнтры якой
было наканавана апынуща на-
шай Бацькаўшчыне. Гэта стра-
шнае выпрабаванне для нашай
Беларусі, якое дагэтуль не пе-
раадолена - і пераадольваць
якое перашкаджае безадказная
палітыка ўлада.

Таксама дваццаць гадоў

прайшло з сумнавядомага
рэферэндуму 1996 году, які
стаў завяршальным этапам
перавароту ў Беларусі і зрабіў
ея сатэлітам Расеі. Але нават
гэты рэферэндум так і не зла-
май наш беларускі вольны дух,
пра які спяваета ў нашым
гімне, Ваяцкі Маршы. У цяж-
ких умовах, наступерак дыскры-
мінацыі, працягвае існаваць і
сіламі простых людзей разви-
вацца беларуская мова, пра-
чывающа выдавацца кнігі пра
праўдзвіную беларускую гісто-
рию, працягвае лунаць Штан-
дар наш бел-чырвона-белы і
мчаць старадаўняя Пагоня - у
прыватных дамах, на вітражы
і на аўтамабілях. І, галоўнае,
Беларусь застаецца незалеж-
най. З гэтым цяпер вымушаны
мірыца і гэту незалежнасць
цяпер вымушана спрабаваць

умацоўваць і ўлада ў Менску.
Наступны год будзе
таксама асаблівы ў тым, што
тычыца юбілеяў. У 2017 годзе
мы пачнем адзначаць ста-
гадзе здабыцца Беларусь
nezалежнасці. Драматычны
падзеі 1917 году адыгралі лёса-
вызначальную ролю для Бела-
русы і стварылі перадумовы
для абвяшчэння ў 1918 годзе
nezалежнай і дэмакратычнай
Беларускай Народнай Рэспу-
блікі. 2017 год - гэта сotыя ўго-
дкі Першага й беларускага
Кангрэсу, якія быў ключавой
падзеяй на шляху да стварэн-
ня незалежнай Беларусь і на
якім была ўтворана Рада БНР
як першапачаткова Рада й беларускага
Кангрэсу.

Дарагі землякі ўва-
жімі свеце: на Берасцейшчыне
і Віцебшчыне, на Гарадзен-
шчыне, Гомельшчыне і Магі-
лёўшчыне; у Менску і ў маіх
родных Стоўбцах; у Польшчы
і Чэхіі, у Расеі і ва Ўкраіне, у
ЗША і Канадзе, Вялікай Бры-
таніі і Бельгіі і ўсіх іншых кра-
інах, дзе жывуць нашыя су-
роўдзичы.

Віншую вас з Нара-
дзяннем Хрыстовым, незалеж-
на ад календара, паводле якога
святкуюце, і з Новым Годам.
Хай гэтыя святочны час прыня-
се ўсім нам радасць ад стасав-
ання з блізкімі і надзею на
шчаслівы новы 2017 год. Мы
павінны жыць надзеяй і верай
у лепшае, у тое, што будучыня
прынесье Беларусі доўгачака-
нае вызваленне - і так яно аба-
вязкова і будзе".

Беларускі народны каляндар на 2017 год

Народны каляндар - гэта сістэма сталых ці рухомых свят, прысвяткаў, абрадаў, гульняў, звычаяў, што замацаваны ў быце і фальклоры. Узяліе пераважна спалучэнне язычніцкай і хрысціянскай культуры. Гэта - фальклорны каляндар: ён складзены на аснове хранонімаў, якія зафіксаваны ў вуснай народнай творчасці беларусаў і ўключае традыцыйныя арыенцыі на сельскагаспадарчыя работы і адпачынкі ў гадавым, сезонным, месячным і іншых цыклах-рытміках.

Сістэматызаваны беларускі народны каляндар у складзе з велікодна-валабоўнымі песнямі, якія ў строгай храналагічнай паслядоўнасці апісваюць традыцыйныя прысвяткі і святы ўтым ліку тыя, што закансерваваліся ў непараўнальных пазытывных узорах як Навагоддзі/Навапасці, з'яўляючыца нашым шедэўрам і фенаменальнай з'явай сусветнай нематэрыяльнай культуры.

У народным календары на 2017 год прадстаўлены асноўныя святы і прысвяткі з кароткімі тлумачнінамі, прыкметамі, урываўкамі з валабоўных песень і г. д. Дні (хранонімы), якія адзначаюць беларусы-католікі, выдзелены курсівам. У праваслаўных яны замацаваны за старым, юлянскім, календаром, што мае 13 лінін дзён. Зорачкай /*/ пазначаны святы "рухомай" царкоўнай пасхай.

У наступным, 2018, годзе па праваслаўнай пасхай Вялікдзень (Пасха) 8 красавіка, на католіцкай - 1 красавіка.

Умоўныя адзначэнні: п - панядзелак, а - аўторак, с - серада, ч - чацвер, пт - пятніца, сб - субота, н - нядзеля. Даўжыня дня і моманты ўходу і заходу ў дні сонцестаянняў і раўнадзенстваў падаюцца для Менска. Больш падрабязна пра значэнне хранонімаў календара можна прачытаць у наших книгах "Беларускі народны каляндар" (Мінск, 1993, 2002).

Студзень

1. н. **Новы год.** ВКЛ перайшло на студзенскі стыль у 1550 г., Расія - з 1700 г. "А хто ўпяроўд? Новы ж год!"

6. пт. **Першая, Посная кунця.** Перадкаляндная вячэра. Які дзень, такі і год. **Тры Карапалі.** Католікі праводзілі маскаваны абрад "Тры карапалі", або "Гэроды".

7. сб. **Раство Хрыстова.** Пачатак **Каляд.** "Ой, Калядочки, бліны-ладочки...". Калядавалі. Насілі "звязду". Паказвалі батлейку. На Каляды праводзілі ігрышчы ("вадзілі казу", "жанілі Цярэшку", "пяялі кату", гулялі ў "Яшчуре" і інш.).

9. п. **Сцяпан.** "На святога Сцяпана вышэй слуга за пана".

13. пт. **Шчодрага тыдня.** "Мароз, хадзі куцю есці".

14. сб. **Васільле.** Новы год па праваслаўных календары. "Сею, сею насяяю, з Новым годам вас

вітаю".

18. с. **Трэцяя, Галодная, Вадапосная куцця.** Апошні дні Каляд. "Каляда ад'язджае". 19. ч. **Вадохрышча (Кішчэнне).** "Святое Кішчэнне ваду ксціла..., свет ачысціла і ваду наверх пусціла", "На Вадохрышча завіруха - на Вялікдзень таксама".

20. пт. **Прывадохрышча** - заканчэнне Каляд. Пачатак **Малой вясельніцы** (да посту).

24. а. **Аксіння.** "Аксіння дарогу перамяще, а корм падміче". **Фядос.** "На Фядоса ѡціла".

25. с. **Таццяна.** Свята студэнтая. **Павел.** "Вее вечер - будзе вайна".

31. а. **Апанас, Гусінае свята.** Свята свойскай жывёлы. "Хавай нос у апанасаўскі мароз".

Люты

1. с. **Ігнат.** "На святога Ігната зіма багата".

2. ч. **Грамніцы, Стрэчанне.** "Калі на Грамніцы нап'еца певень вадзіцы, то на Юр'я наесца вол травіцы", "Грамніца - хлебу палаціа...".

5. н. **Агата.** Каровіна свята. "Хлеб і соль святой Агаты не пусціц бёбі да хаты".

6. п. **Паўзіміца Аксіння.** "На Аксіні мяце". **Дарома.** "Падароце высаходніч хусты на плоце".

11. сб. **Ігнат.** "Ігнат Грамніцам рад".

12. н. ***Памінальница.** Памінальны тыдзень. Калі "вея" ў нядзелью, то авёс трэба сеять на 9-м тыдні, калі ў панядзелак - то на 8-м, калі ў сераду ці чацвер - то пакідалі "дзесяцінкі дзве".

14. а. **Трыфан.** "На Трыфана зорна - вясна позняя". **Валянцін.** Свята закаханых.

15. с. **Грамніцы, Стрэчанне.** "Зіма з летам сустракала сяя...," "На Грамніцы палаўіна зіміцы".

18. сб. **Агата.** Каровіна свята. 19. н. ***Рабы тыдзень, Малая вясельніца, Развітальны, Сырапусны тыдзень.** Тыдзень перад Масленіцай. Які добры дзень на Масленінам тыдні, у той дзень ад Іліі сяялі лён. Дзяўчата вешалі "калодкі" не жанатым хлопцам.

22. с. ***Лысая серада.** Праталіны-зальсіны.

23. ч. ***Блакіты чацвер.** Тумановы дзень. **Крывы, Тлусты чацвер, Валосы, Валосся.** Свята жывёлы. "На Валосага бліны пяялі ці аладкі, каб быў валы гладкі".

24. пт. ***Дзедава пятніца.** Улассе. Свята жывёлы. "Аўлас на сырьі лас". **Мацей.** "На Мацяе дарога пацее", "На Мацяе адліга - будзе мароз".

25. сб. ***Масленія Дзяды (Бабы).** "Дзяды не зналі бёдя, а насы ўнукі зазналі мукі".

26. н. **Маладзік** у 17.58 (колападобнае сонечнае засценне).

***Масленіца.** "Масленіца ў "вятаху" (пасля поўні) - дзяржысь тишаніцу ў мяху, сей тишаніцу на ўсю руку". ***Гуканне вясны.**

"Блаславі, божка, зіму замыкаці, вясну загукаці". На Палессі вадзілі карагоды, "спявалі чырвачку", насілі ёлку з вянком.

Фаціння. Заступніца ад хвароб.

27. п. ***Паласказуб.** Першы дзень Вялікага посту. Паласкалі зубы гарэлкаю.

Сакавік

1. с. ***Серада Папяльцовая** (пач. Вялікага посту ў католікаў). ***Уступнайя серада.** Каб урадзіў лён, мылі верацёны ці калаўроты, хадзілі ў карчму і пераскокалі цераз пень.

4. сб. ***Зборава субота.** Абрад "споведзі дзежкі". **Казімір.** "Святы Казімір дровы сякеці".

5. н. ***Зборніца, Ізбор.** Адзін з варыянтаў Новага года/лета ў час прыняція Юліянскага летазлічэння. "Святы Ізбор упярэд ступіці". Пачатак збору ў поле.

9. ч. **Янка, Паўраценніе.** Мядзведзь паварочваеца ў бярлоге на другі бок. 12. н. **Рыгор.** "На святога Рыгора ідуць рэкі ў мора". 13. п. **Васіль Капальнік.** Са стрэх канае.

14. а. **Аўдоцця Вясноўка.** Гуканне вясны. "На Аўдокі голы бокі". (1.03 - Новы год у мінульым, сакавіцкі каляндарны стыль). "Святы Еўдакей ... пераступ года".

15. с. **Хвядот.** "На Хвядота занос - усё сена знясе".

17. пт. **Герасім Гракоўнік.** "Герасім гракоў прыгнаў".

19. н. **Язэп.** "Святы Язэп сярод посту шлюб дае прахвосту". "На Язэпа пагода - год ураджайны".

20. п. ***Пачатак Храстовага тыдня.** Пяклі "храсты". Засеўкі. Абрад "жаніцьбы коміна". Вясновае раўнадзенства. Уход 7.17, заход 19.17.

22. с. ***Серадапосце.** Выпякалі "храстцы". **Саракі.** Было Новым годам/летам. "Святыя Саракі наперад пайшилі". Свята птушак. Прывятае 40 выраў. "Святыя Саракі ў поле саху валаці". **Прыска.** "На святога Прыську праўе лёд і пліска".

25. сб. **Рыгор.** "На Рыгора зіма ідуць ў мора". **Дабравешчанне, Звеставанне.** "Інтушка гнязда не кладзе". Прывёт бусла. Гуканне вясны. Было Новым годам. "Перша свята - нова летца, Дабравешчанне зямлю сушыць".

26. н. ***Вялікдзень** (у праваслаўных і католікаў). "Хрыстос уваскрос! - Сапрэдвы".

Мар'я. Калі ў ясную ноц прыбываля вада, то суха будзе ў жніво на хлебнай ніве.

15. сб. ***Вялікія, Чырвоная, Субота.** Фарбавалі яйкі. Канец Вялікага посту.

16. н. ***Вялікдзень** (у праваслаўных і католікаў). "Хрыстос уваскрос! - Сапрэдвы".

Мар'я. Калі на Мікіту крыгаход, то няма ні клёву, ні лову рыбаловам".

17. п. **Працяг *Велікоднага тыдня.** "Першы дзень пірагі маюць, а сярэдні пагуляюць, а паслені дзень выпраўляюць".

19. с. ***Градавая серада.** Праводны, Мёртвы, Тыдзень, "Пайшила зіма да Кіева, а лета нам пакінула".

20. ч. ***Людавы дзень.** Раней у Віленскай губерні білі і качалі яйкі з лубкоў, гушкаліся на арэлях. ***Вялікадні мёртвых (Наўскі Вялікдзень, Мёртвы Вялікдзень, Наўскі чацвер).**

30. ч. **Аляксей Цёплы.** Дзень рыболова. "На Цёплага Аляксея ідуць на нераст, карова на верас, а бортнік на хвою".

31. пт. ***Пахвальная пятніца.** Мыщці дзежак. Палікарп. Пачатак бясхлебіць.

Красавік

1. сб. ***Пахвальная (Мезіна) субота.** Не гримелі кроснамі, каб гром не гримеў. **Дар'я Вясення.** Адбелівалі палотны.

3. п. **Пачатак *Вербнага тыдня.**

6. ч. **Камаедзіца.** Свята мядз-

ведзі. **Дабравеснік.** Пяклі пірагі "буславы лапы".

7. пт. **Дабравешчанне.** "Дабравешчанне без ластавак - хадоства лета". Абрад "Страла".

8. сб. **Благуста.** "На Благусту сей капусту".

9. н. ***Вербніца, Пальмовая нядзеля.** "Вярба б'е, не я б'ю".

*Вербніца. Матрона. "На

Матрону шчупак хвастом лёд разбівае".

10. п. **Пачатак *Белага, Вялікага, Тыдня.** "На Радаўніцу да абеду пашучуць, па абедзе плачуць, а к вечару скачучуць".

Марк. "Дождэж на Марка, дык зямля як шкварка".

28. пт. **Пуд.** "Пуд снег пужнє".

29. сб. **Арына.** "На Арыну сей капусту".

30. н. **Зосім - ахойнік** пчол. **Андрэйна** ноч, **Андрэй.** Ноч дзявочай варажбы і чарайніцтва.

- 21. с. Летнє сонцестаянне (з 20.06 да 22). Даўжыня дня - 16.50. Усход - 4.46, заход - 21.36 Тодар. "На Тодара раса - канапель паласа".**
- 22. ч. *Дзясятнік. "Дзесятнік гнай возіць". Кірыла. Пачыналі касавіцу ў Паазер'і.**
- 23. пт. *Дзясятка. "Косы точыць", "Жыта паспявае". Купала. У старажытн. - Новы год/лета.**
- 24. сб. Ян Купальны. "Сонца грае".**
- 25. н. Анапрэй. "Хто на Нурэя пасе грэч, той будзе бліны печі".**
- 26. п. Акуліна Грачышніца. Сеялі грэчку. Задзірхвост.**
- 28. с. Амос. "Прышоу Амос - цягне ўгору аёс".**
- 29. ч. Ціхан. "Пеўчыя птушкі заціхаюць". Пятрок. "Да Пятра зязульцы кукаваці", "Прышоу Пятрок - апаў лісток, прыйдзе Ілья - ападаўць і два".**
- Ліпень**
- 6. ч. Купалле. Свята Сонца і кахання. "Дзень адбываўленне, ночы прыбаўленне".**
- 7. пт. Іван Купала. "Учора была Купала, а сёня Іван".**
- 10. п. Самсон. "На Самсона дожджэ - сэм тыдня ў то ж". Сем братоў. "Сем братоў варожаць, колькі тыдня ў пагоды".**
- 12. с. Пятро. Свята заканчэння Купалля.**
- 13. ч. Паўпяцро. Дзень талакі. Сымон і Юда. "На Сымана ѹЮды конь бацца груды".**
- 14. пт. Кузьма і Дзям'ян. Свята кавалёў. "Святы Пятро жыта спеліць, св. Кузьма сярпы робіць, а св. Дзям'ян сена грабе".**
- 17. п. Андрэй. "Авёс у світы, а на грэчы і кашулі няма". "Андрэй усіх мудрэй".**
- 18. а. Свята Месяца. "Месяц гуляе".**
- 21. пт. Казанская. Пракоп. "Пракоп бок прыпёк". Данат. "Святы Данат коскі вострыць".**
- 25. а. Прокл. Засцерагаліся вялікіх рос. Якуб. "На Якуба хлеба поўна губа".**
- 26. с. Гаўрылей. Засцеражэнне ад граду. Ганна. Снапы кладзе.**
- 29. сб. Афінаген. Заціхаюць птушкі.**
- 31. п. Серпавіца, Шыпілінка (пятніца перад Іллюю). Дзень "зазубрываўння" сярпоў.**
- Жнівень**
- 1. а. Макрыны. "Глядзі восень на Макрыні".**
- 2. с. Ілля. Свята дажджоў і наўальніц. "Ілля нарабіў гнілія", "Укінуў у воду кусок ільда".**
- 4. пт. Мар'я. "Магдалена - вады па калена".**
- 6. н. Барыс Палікап. "Барыс і Глеб - паспей хлеб".**
- 7. п. Ганны. "Святы Ганны бабкі стаўляюць".**
- 9. с. Палікап. Паліць копы. Панцеляймон. Сцаліў ад хвароб галавы.**
- 11. пт. Лаўрын. "На Лаўрына спяшай да млына".**
- 12. сб. Сіла. Жыта сей.**
- 14. п. Макавей, Першы Спас. Свята маку і мёду. Спасаўка. Пост да 28 жніўня.**
- 15. а. Базыль. "Базыль авечкам воўну дae". Прачыстая, Зельная. "Прышыла Прачыста - стала поле чыста".**
- 16. с. Антоны Віхравей. Рох. "Кірмаш на паненак".**
- 17. ч. Еўдакія. Агуркі збірае.**
- 19. сб. Яблычны Спас. Свята садавіны.**
- 23. с. Лаўрэн - свята млынара.**
- 24. ч. Баўтрамей. "Св. Баўтрамей высылае буслоў па дзяцей". "Прышоу Баўтрамей - жыта на зіму сей".**
- 27. н. Міхей. Выспяваюць брускі.**
- 28. п. Прачыстая. Свята ўраджаю.**
- 29. а. Трэці Спас. Свята хлеба. Ян. "Ян на лета прышоў, а ўжо восень знойшоў".**
- 30. с. Міроны Ветрагоны. "Пыл на дарозе гоняць, па прыгожым леце стогнучу".**
- 31. ч. Флор і Лаўр. Свята коней. Арабінавыя дзень і ноц. "Сухаг" навальніца, дождж.**
- Верасень**
- 5. а. Лупа. "Сей на Лупа - будзе жыта купа".**
- 7. ч. Баўтрамей. "Жыта на зіму сей".**
- 8. пт. Другая Прачыстая. "Меншыца Прачыста - канчай сеяць начыста".**
- 10. н. Мацей. Абаронца ад п'янства.**
- 11. п. Калінавік, Іван Крывайнік.**
- 13. с. Кіпрыян. Журавель збіраеца ў вырай.**
- 14. ч. Сымон. Абрад "жаніцьбы коміна". (Асенняе Навалецце/Навагоддзе з 1493 г.). Закрыванне зямлі. Бабіна лета. Узвіжанне.**
- 19. а. Цуды, Міхал. "Mіхал з поля спіхаў".**
- 21. ч. Багач, Нараджэнне Божае Маці. Свята заканчэння ўборкі зерневых. Засідкі.**
- 22. пт. Асенняе раўнадзенства. Усход - 7.01, заход - 19.02.**
- 24. н. Тадора. "На Тадору ўсякае лета заканчваеца".**
- 26. а. Стадрускія Дзяды.**
- 27. с. Звіжданне. Свята закрываўння зямлі на зіму. Гадзюкі - у кучу.**
- 29. пт. Міхал. "Калі на Mіхала з поўначы вецер вее, то не май на надвор'e надзея". Сіцыян. "Святы Сацыян ды ляны пасцілаў".**
- Кастрычнік**
- 2. п. Зосім. Журавіны на Зосіма ўздымаюцца - мароз на Пакровы выгне.**
- 3. а. Астап, Астаф'я. Прыкметы па ветры.**
- 4. с. Пранцішак, Францішак. "На Пранцішка зярнят шукае ў полі мышка".**
- 8. н. Сяргей. Жалезны тышдзень.**
- 9. п. Іван Шаптун, Іван Курадэ, Багаслоў. Шапталіся свахі пра навест.**
- 14. сб. Пакровы, Трэцяя Прачыстая. Вясельная пара. "Святы Пакрова, пакрый зямельку лісточкам, а галоўку - вяночкам". "Пакровы - зарыкалі каровы". Дзявошка лета (на 21.10). Прымалі "у дзеўкі" сябровак.**
- 21. сб. Трыфан, Палагея. "Золкім ветрам вее". Зміцер. "Да Змітра дзеўка хітра".**
- 25. с. Марцін - свята млынару.**
- 28. сб. Сымон і Юда. "Сымон з Юдою працу ў полі канчаюць, хаты аглядаюць". Параскева Пятніцкая. Забарона на праздненне.**
- 29. н. Лонгін. Збавіцель ад хвароб вачей.**
- 30. п. Паклоны. Дзень адбівання паклонаў.**
- 31. а. Лука. "Хто сее да Луки, не будзе мець ні хлеба, ні муки".**
- Лістапад**
- 1. с. Усе святыя. Памінальны дзень.**
- 2. ч. Дзяды, Задушны дзень. Памінальны дзень.**
- 4. сб. Казанская. Дождж ці снег. Асяніны, Змітраўская Дзяды. "Святыя дзяды, заўём вас...".**
- 8. а. Зміцер. "Да Змітра дзеўка хітра". Канец надзеі выйсці замуж у гэтым годзе.**
- 9. с. Тадар. "На Тадора поўна камора".**
- 10. ч. Параскі. Апякунка жанчын іrukadzeliya.**
- 11. пт. Настуся. Настуся стрыжэ авечкі. Марцін. "Мядзведзь кладзеца ў бярлогу".**
- 12. сб. Артошка. Пачатак прадзення.**
- 14. п. Кузьма-Дзям'ян. Апякун земляробства, кавалёў і вяселя.**
- 21. а. Міхайлаў дзень. Абаронца ад грому. Мядзведзі ідуць у спічку.**
- 22. с. Матронна. "З Матроны становіца зіма".**
- 24. пт. Хвёдар Студзянец. "Хвёдараўны вятыры галоднымі вяукамі скуголяць".**
- 25. сб. Іван Міласцівы. Дзень падарункаў. Кацярыны. "Кацярына забрала лета".**
- 27. п. Юстыніян. Апякун плоднасці і дзяцінства. Піліп. Пярэдзадзен Піліпайскага посту (да 7 студзеня).**
- 28. а. Піліпайка - перадкалядны пост.**
- 29. с. Мацей. "На Мацея зіма пасе".**
- 30. ч. Андрэй. Дзяячоша свята.**
- Снежань**
- 3. н. Адвент. Перадкалядны пост.**
- 4. п. Увядзенне. Водзяцца вяукі. Барбара. "Барбара noch урвала, а дзень надтачыла".**
- 5. а. Пракоп. Савы. "Барбара мосціць, Сава цвікі войстрыць, а Мікола прыбывае".**
- 6. с. Матрыхваны. Не пралі. Мікола. "Хвалі зіму па Міколе".**
- 7. ч. Кацярыны. "Забрала краі лета".**
- 9. сб. Юр'е Зімовы. Юра мосціць. Ганны. "Ад Ганны да Каляд - два тыдні і два дні".**
- 13. с. Андросяы, Андрэйкі. Варажылі.**
- 14. ч. Навум. Наставіць на зіму.**
- 17. н. Варвары. "Мікола і Варвара нач урвай".**
- 18. п. Савы, Міколін бацька. "Сава мосце, а Мікола гвоздзе".**
- 19. а. Мікола Зімовы. "Без Міколы не бывае ні зіма, ні лета". "Мікола марозам гвоздзіць".**
- 22. пт. Зімовае сонцестаянне. Усход 9.33, заход 16.43. Даўжыня дня 7.10. Ганны. "Ганны - прыбывацца багата дні", "Ганкі - палічаны дзянькі".**
- 24. н. Пасная куція. Пачатак Каляд (да 6 студз.).**
- 25. п. Спрыядон Сонцеварот. Божае Нараджэнне. Было Новым годам. "Святы Раждество упярод пашло, новы гадок павёў радок".**
- 26. а. Сцяпан. "Кожны сабе пан".**
- 31. н. Марк. "Марка да Варка - няхай будзе парка". Багатая куція, Шчадрэц. Сільвестр. Варажылі дзяячы.**

Трэба не толькі казаць, але і рабіць!

Адказ сп. Савіцкаму на эпліку, якая з'явілася ў газете "Наша слова" (№ 50, 14.12.2016, с.3)

Цікавыя людзі і даунія сябры, актыўісты ТБМ спсп. Мікола Савіцкі і Леанід Лыч. Любяць яны пісаць вялікія артыкулы і вучыць іншых, як трэба жыць і працаўцаць. Асабліва гэтым вылучаеца прафесар Савіцкі, які на кожнай Радзе ТБМ бярэ слова, калі трэба і не трэба. Яго пальміяны выступы носяць не столькі канкрэтныя, а ў асноўным палітычныя заклікі, якія можна дасягнуць толькі палітычнымі, а не культурніцка-асветніцкімі намаганнямі.

Пра гэта сведчыць і яго апошняя публікацыя ў "НС". Значна прасцей крытыкаваць працу кіраўніцтва ТБМ, не робячы нічога канкрэтнага для падтрымкі сваёй арганізацыі.

Прыведу канкрэтны прыклад. Каб існаваць, выдаваць газету "НС", часопіс "Верасень", "Лідскі летапіс", шматлікія календары розных тыпаў, брашуры і кнігі, а таксама плаціць і аренду за сядзібу ТБМ, патрэбны немалыя сродкі. І іх прыносяць і дасылаюць шматлікія сябры і прыхільнікі ТБМ. Спісы ахвярадаўцаў рэгулярна друкуюцца (з іх згоды) у газете "НС" і выстаўляюцца на сайце ТБМ (падтрымка якога зараз каштует каля 100 рублёў у месцы). На жаль, у гэтых спісах вы не знойдзець прозвішчу шаноўных прафесараў Л. Лыча, М. Савіцкага, а вось ветэран вайны, жыхар г. Слаўгарада Фелікс Шкірманкоў робіць гэта цягам многіх гадоў штомесцы.

Алег Трусаў, старшина ТБМ.

Міністэрства ківе на райвыканкамы

00027626

МІНІСТЭРСТВА АДУКАЦЫИ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

вул. Савецкая, 9
220010, г. Мінск
тэл. (+375 17) 327-47-36, факс (+375 17) 200-84-83
E-mail: root@minedu.unibel.by

14.12.2016 № 05-23/5292/gc
на № 85 ад 19.11.2016

МИНІСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ РЕСПУБЛІКИ БЕЛАРУСЬ

ул. Советская, 9
220010, г. Минск
тэл. (+375 17) 327-47-36, факс (+375 17) 200-84-83
E-mail: root@minedu.unibel.by

Старшыні грамадскага аб'яднання "Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны"

Трусаву А.А.

Паважаны Алег Анатольевіч!

У Міністэрстве адукацыі Рэспублікі Беларусь разгледжаны Ваш зварот аб стварэнні гімназіі. Паведамляем наступнае.

У пісьме Міністэрства адукацыі ад 09.06.2016 № 05-23/1904/дс Вам паведамлялася аб tym, што стварэнне, разрэганизація і ліквідаванне ўстаноў адукацыі (класаў) ажыццяўляецца заснавальнікамі установы адукацыі.

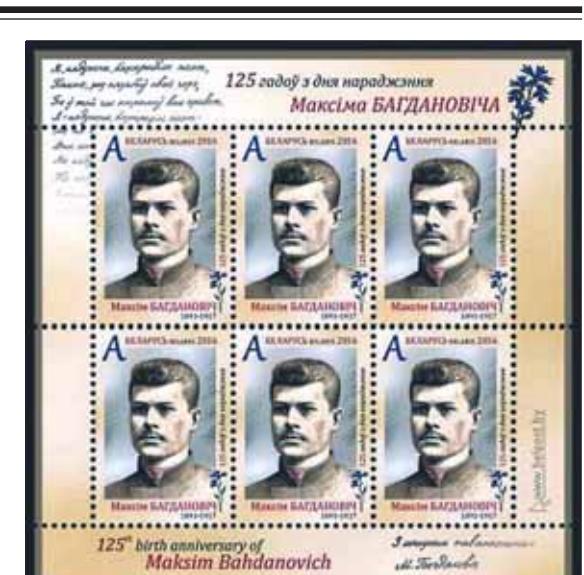
Такім чынам, стварэнне ўстаноў агульнай сярэдняй адукацыі, у тым ліку і гімназій, знаходзіцца ў кампетэнцыі мясцовых выкананічых і распарадчых органаў. Тому пытанне паважанна вырашанца не толькі Міністэрствам адукацыі, упраўленнямі адукацыі аблвыканкамамаў, камітэтам па адукацыі Мінгарвыканкама, аддзеламі адукацыі спроту і турызму рай(гар)выканкамамаў, але і бацькамі, грамадскімі аб'яднаннямі, іншымі арганізацыямі, грамадскасцю.

Звяртаем увагу на тое, што толькі агульнымі намаганнямі можна палепшиць сітуацыю ў плане пашырэння сферы выкарыстання беларускай мовы ў галіне адукацыі.

У адпаведнасці з Законам Рэспублікі Беларусь ад 18 ліпеня 2011 года "Об обращэннях граждан и юридических лиц" Вы маеце права аблікардзіць адказ Міністэрства адукацыі ў суд у парадку, які ўстаноўлены законадаўствам.

Намеснік Міністра

Р.С. Сідарэнка.

Віншуем сяброў ТБМ, якія нарадзіліся ў студзені

Адаська Віктар
Акулін Эдуард
Акуліч Аляксандар
Алейнікаў Мікалай Сідаравіч
Алесіна Ганна Міхайлаўна
Аліева Марыя Рыгораўна
Аляхновіч Мікалай Мікал.
Андрасовіч Наталля Валянцін.
Андрыш Андрэй Антонавіч
Антаноўскі Мікалай
Антанюк Ян Ігнатавіч
Анціпенка Лявон Міхайлівіч
Алейка Марыя Фёдараўна
Аскірка Валянцін Фёдараўіч
Ашкінадэз Аляксандра Аляк.
Ашуева Вера Яўгенаўна
Бабровіч Вера Грыгор'еўна
Баброў Яўген Ігаравіч
Багданкевіч Святлана Мікал.
Багданчык Таццяна
Бакіноўскі Валянцін
Баркоўская Настасся
Баркун Любоў Сяргееўна
Барткевіч Таццяна Фёдараўна
Барысаў Лявон Аляксееўч
Барысевіч Аляксандар Вітол.
Батуеў Павел
Батура Вольга Іванаўна
Бахір Алена
Белы Павел Аляксандравіч
Бернат Міхась Язепавіч
Благачынны Фларыян Мікал.
Болбас Данута Вацлаваўна
Булыга Міхайл
Бурбоўская Алена Уладзімір.
Бяліцкая Ганна Сцяпананаўна
Бяляева Кацярына Уладзімір.
Варанцоў Міхайл Аланіевіч
Варатынская Галіна Аляксан.
Варонька Ніна Адэльфонас.
Васілевіч Алена Канстанцін.
Віданава Ірина Аляксеўна
Вінградаў Віталь
Вісловіч Эдуард Андрэевіч
Водзіч Таццяна
Водчыц Таццяна Мікалаеўна
Выбарнаў Аляксей Анатол.
Вярбоўская Надзея
Гайдук Марыя
Галавач Яўген
Галушка Сяргей Анатольевіч
Гапеева Вальжына Міхайлаўна
Гаравы Марат
Гарадко Галіна Станіславаўна
Гарачанкова Юлія Аляксандр.
Гарбачова Тамара Валер'еўна
Гардзінка Ала Андрэёўна
Гасціловіч Уладзімір Всільевіч
Гацак Максім Віктараўіч
Гедроіц Аляксандар Генадз.
Герасёва Таццяна Андрэёўна
Герман Таццяна Арсенцеўна
Гільвей Валянціна
Грабенка Аляксей Уладзімір.
Грышкевіч Лявон Іосіфавіч
Грэбень Раіса
Гундзер Мацвеў Уладзімір.
Гуркова Каміла Месціслава Ал.
Гурская Людміла
Гусарэвіч Максім Фёдараўіч
Данільчык Валянцін Максім.
Дашкевіч Віктар Мікалаеўч
Дварэцкі Аляксей Вадзімавіч
Дварэцкі Андрэй Вадзімавіч
Дзям'янаў Аляксандар Узазім.
Дзям'яненка Юлія Яўгенаўна
Доўнэр Павел Віктараўіч
Драздоў Уладзімір
Дранжкевіч Марыя
Дробаў Іван Міхайлівіч
Дубовік Ганна Уладзіміраўна
Дуброўская Наталля
Дунецкі Анатоль Пятровіч

Дычок Рэгіна Янаўна
Езавіт Т. В.
Елісеў Андрэй
Ефімовіч Аляксандар Вячасл.
Ефімоўская Дана
Жарнасек Ірэна Францаўна
Жук Аляксандар Мікалаеўч
Жылінская Святлана
Жынь Канстанцін Уладзімір.
Заіка Зоя Міхайлаўна
Закруўская Ніна
Зарубава Ганна Уладзіміраўна
Захарава Кацярына Алякс.
Збадоўскі Эдуард Іосіфавіч
Здановіч Ніна Іванаўна
Землякова Ала Максімаўна
Зімніцкая Ганна Ігараўна
Зімнікі Леанід
Зорына Любоў Міхайлаўна
Зубар Марына Уладзіміраўна
Зылеў Уладзіслаў Дзянісавіч
Іванковіч Уладзімір Уладзімір.
Івановіч Кацярына Анатол.
Іваноў Віталь Юр'евіч
Ігнатчык Алег Уладзіміраўвіч
Іпатава Вольга Міхайлаўна
Кабышаў Зміцер
Кавальчук Таццяна Юр'еўна
Казак Валянціна_
Казак Галіна Сцяпананаўна
Казак Міхась Мікалаеўч
Казак Сяргей Іванавіч
Казлоўскі Алег Феліксавіч
Калесніковіч Максім
Калінка Святлана Міхайлаўна
Каліноўская Марыя
Калоднікаў Алені Валянцін.
Калядка Іна
Канопкіна Таццяна Станісл.
Канус Марыя Іванаўна
Капарыха Мікалай Уладзімір.
Капуста Алені Міхайлаўна
Карабан Станіслаў Вацлававіч
Каралёнак Мікалай Мікал.
Каратчэні Іван Адамавіч
Карней Ігар Пятровіч
Кароль Вольга Мікалаеўна
Карповіч Уладзімір Леанідавіч
Картузава Яўгенія Юр'еўна
Карэнка Людміла Мікалаеўна
Каспяровіч Ілля Алегавіч
Касцесў Антон Сяргеевіч
Касцян Марыя Віктараўна
Кашчэва Людміла
Каяла Уладзімір Іванавіч
Кізееў Ігар
Кісель Таццяна Аляксандр.
Клімашонак Віталь Алегавіч
Кліменценка Святлана Ульян.
Клімуць Яраслаў Іванавіч
Кляміта Уладзімір Антонавіч
Кніга Галіна
Кожан Кліменцій Арсенавіч
Козел Алена Аляксандраўна
Коласава Алена Аляксандр.
Корнеў Павел Іванавіч
Котаў Павел Аляксандравіч
Красоўская Таццяна Мікал.
Красоўскі Лявон (Леанід) Мік.
Красоцкі Ян
Краўчук Ала
Крол Вера Сяргеевіна
Крывальчэвіч Мікола
Крывы Яраслаў Віктараўвіч
Крыж Сяргей Аляксандравіч
Кузьмянкоў Генадзь Адамавіч
Кулік Анатоль Міхайлівіч
Кулінковіч Алена Анатольевіна
Курцова Вераніка Мікалаеўна
Курчанава Ларыса Вітальевіна
Куцэпаленка Яўген
Лабанава Наталля Андрэёўна
Лабоха Канстанцін Валянцін.

Ласўскі Дзяніс Уладзіміравіч
Лазарэнкаў Валянцін Дзмітр.
Лазюк Аляксандар
Лакішык Аляксей Рыгораўч
Ларычаў Алег Васільевіч
Лашук Алег Пятровіч
Ліпскі Канстанцін Аляксеевіч
Лісоўскі Дзмітры
Ліцкевіч Наталя
Ліцвінчук Анатоль
Лобан Павел Міхайлівіч
Лобец Але́сь Паўловіч
Лукашэнка Антон Уладзімір.
Луцэвіч Аляксандар Сяргеевіч
Лысёнак Р.В.
Лысы Аляксандар Уладзімір.
Люліна Алена Канстанцінаўна
Лявончык Алена Рыгораўна
Магалінскі Ігар Уладзіміравіч
Магучава Таццяна Васільевіна
Магучая Галіна
Малаковіч Надзея Якаўлеўна
Маліноўскі Лявон Яўгенаўч
Малышава Людміла Яўгенаўна
Малышка Ілія Піліпіч
Малюк Марына Мікалаеўна
Малյука Марыя
Маркоўская Кацярына Мікал.
Мароз Аксана Пятроўна
Марцынкевіч Марыя
Масакоўскі Генадзь Уладзімір.
Масакоўскі Уладзімір Генадз.
Мацюшава Яна Аляксандран.
Мельнікаў Юры Леанідавіч
Мільнова Таццяна Мікалаеўна
Мінкоў Мірына
Місліевіч Ксенія Аляксандр.
Міхалева Варвара
Міхалькевіч Людміла Мікал.
Міханчык Нэлі
Міцкевіч Людміла Сямёнаўна
Мішкель Станіслаў
Мішку Яўген
Музычэнка Андрэй Мікал.
Муша Уладзімір Мікалаеўч
Мялешка Віктар Александран.
Навагродскі Мечыслаў Аляк.
Навахрост Кацярына
Навуменка Валянціна Мікал.
Нагорны Юры Аляксандравіч
Нікалаеў Аляксандар Яўгенаўч
Нікіцін Аляксандар Аркадз.
Новік Міхась Фаміч
Норка Але́сь
Падабед Аляксандр
Падгайская Галіна Сяргеевіна
Палубінская З. Г.
Панкрагава Наталля Сярг.
Панчук Арцём Аляксандравіч
Паплеўка Юлія Юр'еўна
Патаранскі Сяргей Сяргеевіч
Паўлючук Антон
Пісарэнка Аляксандар Васіл.
Пляхневіч Тамара
Пракаповіч Наталля Фёдар.
Пракурат Яўген Андрэевіч
Пратасаў Мікалай
Пратасеня Юры Аляксандран.
Прымака Васіль Дзмітрыевіч
Прыхач Віталь Іванавіч
Прышчыц Валянціна Сцяпан.
Псурцава Галіна Аляксандран.
Пісецкі Генадзь Леанідавіч
Піячкоўскі Франц Уладзімір.
Рабянок Дзяніс
Радзюк Міхail Mіхайлівіч
Раковіч Аксана Уладзіміраўна
Рамановіч Вераніка
Ролік Анісій Нікадзімавіч
Роўкач Андрэй
Рудзіч Алена
Руцкая Алена Вітальевіна

Калядныя традыцыі ў Германіі

Перадкалядныя тыдні
(«Адвент») маюць для хрысціян абедзівую канфесій у Германіі вялікае значэнне.

Сімвалам перадкаляднага перыяду з'яўляецца калядны вянок. Першы вянок вісіў у снежні 1839 года ў малінай зале сіроцкага дома «Раёўс Хаўс» у Гамбургу. Колыкасць свечак у вянку, сплещеным з яловых галінак, на працягу дзесяцігоддзя скарачілася з першапачковых 24-х – на кожны дзень па адной – да 4-х – па адной свечцы на кожную нядзелью. Часам вянок замяняюць на яловую галінку з адной вялікай свечай.

Першапачтовая ідэя

працягвае жыць у калядным календары з 24 акенцамі. Гэты каляндар з'явіўся на пачатку XX стагоддзя ў Германіі. Каля 50 год таму ён пачаў пераможнае шэсце на ўсім свеце.

Сёняння за акенцамі календара хаваюцца слодкы і невялікі падарункі. У цэнтры гістарычнага гарадка Гегэнбах на поўдні Германіі ўсталяваны, бадай, самы вялікі экземпляр календара: 24 акны ратушы ўяўляюць сабой карціны з каляднымі матывамі.

Больш чым за два тыдні да куціці пачынаюць прадаваць галоўны сімвал нямецкага каляднага свята – ёлку. Каля дзвяцці пяці мільёну багата прыбраных ёлак стаяць поўтым у дамах жыхароў Германіі.

Самым важным днём свята лічыцца калядная куціці – 24 снежня. Вернікі прыходзяць у царкву на паўночнае набажэнства, каб на наступны дзень адсвяткаваць дзень нараджэння Ісуса Хрыста.

Каляды лічыцца ў нямецкіх сем'ях самым галоўным святам года. Свякі і сябры збіраюцца каля святочна ўпрыгожанай каляднай ёлкі, абліменьваюцца падарункамі і ўсе разам садзяцца за святочны стол, спяваюць калядныя песні і чытаюць вершы.

Большасць насельніцтва Германіі святкуют Каляды дома. Але некаторыя ўсё ж адправаўлююцца на гэты час у падрожжа.

У многіх рэгіёнах Германіі існуюць старадаўнія калядныя звычайі.

Так, на паўночным узбярэжжы Нікалаус (нямецкі Дзед Мароз) прыплывае на караблі ў порт, дзе яго чакаюць дзеці і дарослыя. У адпаведнасці з ганзейскай рамантыкай калядны рынак размяшчаецца прама ў порце.

Усход Германіі – радзіма вырабаў мастацкай разьбы па дрэве з Рудных гор - г. зв. курцоў (Rauchermannchen),

што распаўсюджваюць духмянасць, падсвечнікі ў выглядзе дугі (Schwibbogen) і калядных пірамід. У калядны час па вуліцах, нібыта на гіганцкім народным гулянні, праходзяць традыцыйныя капэлы гарнікоў.

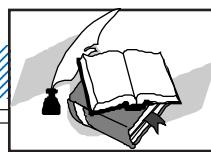
Гарадок шкловідзімальшчыкаў Лауша ў Сланцевых гарах Цюрынгіі стаў калыскай шклянных упрыгожанняў для каляднай ёлкі.

Славутыя разныя драўляныя яслі родам з поўдня. У многіх баварскіх гарадках існуюць цэльныя маршруты для турыстаў, якія звязваюць месцы, дзе такія яслі выстаўлены для публічнага аглядання (Krippenweg). Вакол яслей разыгрываюцца аматарскія пастаноўкі на матыў біблейскай гісторыі аб нараджэнні дзіцяці

Хрыста (Krippenspiel).

На традыцыйныя перадкалядныя канцэрты запрашваюць выкананцы альпійскай харовой, а таксама духавой музыкі, якія граюць на трамбонах і альпійскіх ражках.

А на заходзе краіны калядным настроем можна пранікнуцца, калі адправіцца па Нямецкай дарозе казак. Яна вядзе ад Ханаў у Гесэн (месца нараджэння братоў Грим) на поўнач да самага Бремена.

Адам Міцкевіч яднае народы

Ужо дзесяты год па традыцыі вернікі і інтэлігэнцыя Менска збираюцца 24 снежня ля помніка геніяльнаму паэту сусветнага значння, які паходзіць з Беларусі - Адаму Міцкевічу. Са спевам калядак, са зінчамі ў руках і святочным настроем працяся разам са святарамі рушыць з Чырвонага касцёла да скверу з помнікам нашаму велічнаму суайчынніку. На пляцоўцы дзеячы культуры і прыхільнікі пазіі Адама Міцкевіча дзеляцца цікавымі звесткамі з жыцця і творчасці класіка польскай і сусветнай літаратуры. У свецце існуюць 72 помнікі Міцкевічу, 5 з іх знаходзяцца на Беларусі.

Адам Міцкевіч нарадзіўся 24 снежня 1798 года ў фальварку Завосце Наваградскага павета Літоўскай губерні Расейскай імперыі. Ён быў ахрышчаны ў Наваградскім фарным касцёле 12 лютага 1799 года.

Сёлета ў імпрэзе ўзялі ўдзел доктар філалагічных навук, прафесар Адам Мальдзіс, дзяржаўны дзеяч, пісьменнік і дыпламат Анатоль Бутэвіч, старшыня Беларускага фонду

культуры, галоўны рэдактар "Краязнаўчай газеты" Уладзімір Гілеп і куратар бібліятэкі імя А. Міцкевіча Галіна Івулін. Кветкі да помніка разам з усімі ўсклаў супрацоўнік польскай амбасады.

Вячаслав Рышардавіч Меданоўскі і Ядвіга Іванаўна Рай распавялі пра мясціны, звязаныя з нараджэннем і жыццём паэта ў Завосце і Наваградку. Экскурсавод, якая працуе ў Вільні, распавяла пра месцы, звязаныя з вучобай А. Міцкевіча ў Віленскім універсітэце і дзейнасцю філамата і філарэтаў. З вуснаў іншых выступаўцаў грамада даведалася пра невядомыя акаличнасці знаходжання паэта ў высылцы ў Адэсу, пра абставіны яго жыцця і выкладання ў "Каледж дэ Франс" у Парыжы. У выкананні

вучняў адной з менскіх гімназій прагучалі вершы паэта на польскай мове.

Аляксей Жбанаў пад гітару выканаў спевы на вершы паэта. Хор "Голос душы" шчыра і светла співаў калядныя песні на беларускай і польскай мовах. Импрэза прынесла ўсім яе ўдзельнікам радасць і сапраўдныя святочныя настроі.

Эла Дзвінская.

Фота аўтара:

1. Помнік Адаму Міцкевічу ў Менску.
2. Ксёндз-пробашч Уладзіслаў Завальнюк.
3. Выступае Анатоль Бутэвіч.
4. Імпрэза ля помніка А. Міцкевічу.

180 гадоў з дня нараджэння Валерыя Урублеўскага

Валеры ЎРУБЛЕЎСКІ (27 снежня 1836, Жалудок - 5 жніўня 1908) - паўстанец 1863 г., дзеяч міжнароднага рэвалюцыйнага руху.

Нарадзіўся ў мястэчку Жалудок непадалёк ад Шчучына на Лідчыне. Скончыў Віленскі дваранскі і Пецярбургскі ліцэй інстытуты.

Падчас вучобы ўдзельнічаў у студэнцкім руху, быў сябрам нелегальнага рэвалюцыйнага гуртка, якім кіравалі Зыгмунт Серакоўскі і Яраслаў Дамбрускі. Праз гэта завязаў знаёмства з многімі рэвалюцыйнай памкненні парыжан. У званні палкоўніка (атрымаў падчас паўстання) Урублеўскі працаваў камунарам свае паслугі і план ваенных дзеянняў. Неўзабаве яму было прысвоена званне генерала, і ён узначаліў адну з трох рэвалюцыйных армій, якая абараняла паўднёвую частку Парыжа.

З 1857 г. працаваў памочнікам загадчыка, а пасля загадчыкам лясной школы ў Саколцы на Гарадзеншчыне. Актыўна дапамагаў Каліноўскому ў яго падпольнай працы, у тым ліку ў выданні і распаўсюджванні "Мужыцкай прауды".

Падчас паўстання кіраваў ваеннымі дзеяннямі інсургентаў. Быў начальнікам штаба паўстанцаў, пазней - камандуючым арміі да апошняга дня існавання Парыжскай камуны. Версалцы завочна прысудзілі яго да смянення.

Магіла Ўрублеўскага на могілках Пер-Лашэз

дуючым сіламі Гарадзенскага, Люблінскага і Падляшскага ваяводстваў. Ён быў прыхільнікам левага крыла "чырвоных". Падчас бою з казакамі 7 жніўня 1864 г. Урублеўскі быў пасечаны шаблямі.

Трохі падлячыўшыся, ён эмігрыраваў у Францыю. У Парыжы кіраваў дэмакратычнымі арганізацыямі беларускапольскіх эмігрантаў. Калі 18 сакавіка 1871 года ў Францыя адбылася рэвалюцыйная памкненні парыжан. У званні палкоўніка (атрымаў падчас паўстання) Урублеўскі працаваў камунарам свае паслугі і план ваенных дзеянняў. Неўзабаве яму было прысвоена званне генерала, і ён узначаліў адну з трох рэвалюцыйных армій, якая абараняла паўднёвую частку Парыжа.

У баях Урублеўскі паказаў сябе ўмелым, разважлівым і прадбачлівым палкаводцам і змагаўся на чале арміі да апошняга дня існавання Парыжскай камуны. Версалцы завочна прысудзілі яго да смянення.

ротнага пакарання.

З фальшивым пашпартам Урублеўскі пераехаў у Вілакабрытанію, дзе блізка пазнаёміўся з Карлам Марксам і Фрыдрыхам Энгельсам. Уступіў у Інтэрнацыонал. У кастрычніку 1871 г. яго абраў чальцом Генеральнай рады Інтэрнацыоналу, сакратаром-карэспандэнтам для Польшчы.

Пасля распаду Інтэрнацыоналу і арганізацыі "Людольпольскі" (1876) Урублеўскі перарабраўся ў Жэневу.

Калі французскі ўрад аўяўі амністый ўдзельнікам Парыжскай камуны, у 1885 годзе Урублеўскі пераехаў у Францыю і пасяліўся ў горадзе Ніцы. У 1901 французскі ўрад нават прызначыў яму пенсію. Апошнія гады жыцця ён правёў ва Уарвілі (каля Парыжа) у дому былога камунара і земляка Г. Генчынскага. Пахаваны ў Парыжы на могілках Пер-Лашэз, каля сцяны Камунару. На надмагіллі надпіс: "Геройчнаму сыну Польшчы - народ Парыжа".

У Гародні, Катаўцах, Жалудку іменем Урублеўскага названы вуліцы.

Вікіпедыя.

Памяці Сцяпана Александровіча

15 снежня 2016 года ў цэнтральнай навуковай бібліятэцы імя Я. Коласа НАН Беларусі адбылася вечарына памяці вядомага літаратара і навукоўца Сцяпана Александровіча, памерлага ў 1986 годзе. Присутныя на мерапрыемстве ўшанавалі памяць вядомага журналіста Міхася Шавыркіна.

Потым адбыліся цікавыя выступленні Івана Саверчанкі, Разаліі Александровіч, былога муфція Ісмаіла Александровіча, Леаніда Лыча, Вячаслава Чамярыцкага, Яўгена Гучка, Валерыя Навуменкі, Веры Данилаўны Міцкевіч...

беларускамоўныя выданні: газеты "Звязда" і "Краязнаўчая газета" часопіс "Роднае слова" і іншыя.

Удзельнікі мерапрыемства падкрэслілі, што наступны юбілей класіка трэба адзначыць больш маштабна.

Я быў вельмі задаволены, што наведаў гэтае мерапрыемства. Было цікава.

Аляксей Шалахоўскі,
гісторык культуры.

У магілёўскім музеі імя Масленікава адкрылася выставка "Плынь часу" магілёўскай мастачкі Веры Юрковай

Экспазіцыю склалі графічныя працы мастачкі, зробленыя за перыяд з 1975 па 85 гады. Гэта выставка распавядзе пра самы пачатак творчага шляху Веры Юрковай - у 1974 годзе яна скончыла тэатральна-мастакскі інстытут і пачала ўдзельнічаць у выставах, а ў 1979 годзе была прынята ў Беларускі Саюз Мастакоў.

18 снежня выставу на-ведалі сябры Таварыства беларускай мовы імя Ф. Скарыны, а экспурсію па экспазіцыі для іх правіла сама аўтар - Веры Юркова. Аматары культуры і мастацтва паслушалі падрабязныя расповеды пра гісторыі стварэння карцін, пра саму тэхніку графікі - працы на выставе прадстаўлены ў некалькіх вельмі розных тэхніках гэтага віду творчасці. Спадарыня Вера ўзгадала нямала цікавых падзеі і момантаў са сваімі людзямы заўсёды ёсьць што распавесці. Так аказалася, што яна праца-вала над мастацкім афармленем аднаго з выданняў кнігі Ўладзіміра Караткевіча "Дзікае паляванне карала Стака", над некаторымі выданнямі кніг Валіса Быкаў. Зразумела, прагучалі і успаміні пра сустрэчы з гэтымі знакамітмі пісьменнікамі, з іншымі вядомымі асона-бамі, і пра шмат чаго яшчэ.

І канешне - шмат удзя-чных словаў і пажаданняў по-спеху ў далейшай працы было выканана Веры Юрковай на-прыканцы экспурсіі.

Некалькі слоў пасля наведвання экспазіцыі старшыня магілёўскага Таварыства беларускай мовы сказаў і пра дзеяйнасць сваёй суполкі:

- ТБМ рэгулярна ладзіць культурніцкія імпрэзы - у халодную пару мы наведваем музей, выставы нашых мастакоў. Вось на днях распачалаася

выставка Веры Юрковай, і ў яе шмат прац на нацыянальныя матывы, на гістарычныя тэмы, шмат гарадскіх краявідаў з архітэктурнымі помнікамі.

Як адзін з лепшых магілёўскіх экспурсаводаў і краязнаўцаў, Алег Дзялячкоў выка-зяў добрыя словаў і на адрес магілёўскіх музеяў:

- Увогуле, у нашым горадзе вельмі цікавыя музейныя кампазіцыі, якія яшчэ і да-паўнічаюцца з часам. Некаторыя людзі, што можа апошні раз быўлі ў якім-небудзь музеі вельмі даўно, можа яшчэ за савец-кім часам, трапіўшы зараз на экспурсію щыра здзіўляю-ца, наколькі там цікава. Нават вось музей Масленікава - гэта не проста выставка карцін гэтага мастака, а вельмі вялікая экспазіцыя на гісторыі горада і магілёўшчыны, тут нават ёсьць унікальныя фрэскі з разбура-нага Кармеліцкага касцёла.

Акрамя ўзгаданых вы-шэй фрэск з біблійніцкага Кар-мелицкага касцёла, у музее Ма-сленікава зараз можна паба-ніць унікальную галографіч-ную выяву адной з найялік-шых святыняў Беларусі - кри-жа Еўфрасіні Полацкай. Бу-дынак музея быў апошнім ме-сцам, дзе да вайны захоўваўся криж, які быў згублены пад-час эвакуацыі. Што цікава, гэ-

Даўняя пошта і тэлеграф на Лідчыне

(Заканчэнне. Пачатак у папяр. нумарах.)

Беняконі. Паштовая станцыя на тракце Ліда - Вільня. Абазначана на паштовай карце 1817 г. Паштовая станцыя Беняконі з усімі сваімі функцыямі захавалася да 1885 г., калі функцыі адпраўкі і прыёму карэспандэнцыі быў перанесены на чыгуначную станцыю. За гэтую функцыю адказваў начальнік чыгуначнай станцыі. З 1 снежня 1891 г. на чыгуначнай станцыі пачало працаваць паштовая аддзяленне. З 1893 г. яго начальнікам быў Ібрагім Гэмбіцкі, з 1 траўня 1900 г. - Стэфан Гарневіч, з 1906 г. - Уладзімір Лашчук. Тады ж аддзяленне было перанесена ў мястэчка Беняконі, а ў 1910 г. перароблена ў паштова-тэлеграфнае аддзяленне. З 1911 г. начальнікам паштова-тэлеграфнае аддзялення стаў Вінцэнт Пальчак.

Эйшышкі. Паштовая станцыя функцыянувала з 1875 г., да Воранава па паштовым тракце было 20,75 вёрст. Даглядчыкі станцыі з 1 студзеня 1881 г. - Стэфан Вайноўскі. З 1885 г. пошта пачала дастаўляцца ў Бастуны, да якіх было 22,5 вёрсты. 1 студзеня 1891 г. паштовая станцыя перароблена ў паштова-тэлеграфнае аддзяленне. Пасля Вайноўскага начальнікам аддзялення быў: з 29 лістапада 1897 г. Аляксандр Марсант, з 1904 г. - Андрэй Троцкі, з 1906 г. - Стэфан Сянко. З 1903 г. дастаўка пошты пера-несена на прыпынак Воранава. У 1908 г. паштовае аддзяленне перароблена ў паштова-тэлеграфнае. З 1911 г. начальнікам аддзялення быў Аляксандр Маніт.

Радунь. Да 1905 г. мястэчка і воласць абслугоўвала пошта ў Эйшышках, але ў гэтым годзе ў Радуні адкрылася паштовае аддзяленне, злучанае паштовымі трактамі праз Эйшышкі з чыгуначнымі прыпынкамі Воранава. У 1910 г. паштовае аддзяленне перароблена ў паштова-тэлеграфнае. З дні адкрыція, начальнікам Радунскай пошты быў Канстанцын Лапіцкі, а з 1910 г. - Павел Ластоўскі.

Жамаслаў. У выніку хадайніцтва Ўладзіслава Ўмястоўскага, паштова-тэлеграфнае аддзяленне ў адкрылася ў ягоным маёнтку ў 1886 г. Гэта аддзяленне было злучана паштовымі трактамі з чыгуначнай станцыяй Беняконі - 33,75 вёрсты. У 1900 г. пошта пачала дастаўляцца і атрымлівацца з 1 ў 24 км, а ў 1907 г. - з чыгуначнай станцыі Юрацішкі - 13 км. Начальнікам аддзялення быў: з 1886 г. Мікалай Булгак, з 1892 г. Аляксандр Шубін, з 1897 г. Андрэй Пясецкі, з 1905 г. Аляксандр Барадзей.

Дзевянішкі. У 1885-86 гг. найбліжэйшая паштовая станцыя для Дзевянішак знаходзілася ў Беняконіх, потым у Жамаславе. У 1907 г. у Дзевя-нішках адкрылася паштовае аддзяленне, начальнікам якога быў Аляксандр Байрашэўскі. Аддзяленне злучалася паштовымі трактамі з чыгуначнай ста-

нцыяй Беняконі. У 1910 г. паштovы тракт быў перанесены на чыгуначную станцыю Юрацішкі праз Жамаслаў.

Суботнікі. Паштовая станцыя ў Суботніках функцыянувала ўжо ў 1878 г. і паштовымі трактамі была злучана прац Гальшаны і Ашмяны з чыгуначнай станцыяй Солы. У 1883 г. тут выконваліся ўсе паштовыя послугоў. Паштовая станцыя была скасавана адначасова з адкрыціем паштова-тэлеграфнага аддзялення ў Жамаславе ў 1886 г. З 1913 г. паслугі па атрыманні ці адпраўцы карэспандэнцыі пачалі выконвацца ў валасной управе Суботнікі.

Лупеніца. Конная паштовая станцыя на тракце Ліда - Наваградак, адлегласць ад Ліды 16 вёрст, ёсць на паштовай карце 1817 г. Адсюль адзін тракт бег на Навіны (20 вёрст) да Наваградак, другі - на Беліцу (16 вёрст) да Слоніма. Да 1885 г. адсюль пошту трактам везлі на прац Дакудава ў Ію. У 1850 г. паштовую станцыю арандаваў купец Спакойны. У 1860 г. паштовая станцыя знаходзілася ў вёсцы Вашкевічы (Ганчары), а ў 1880 г. - у фальварку Дзяковічы. Аперацыі з карэспандэнцыяй закончыліся разам з закрыццём паштovага тракту ў 1885 г.

Ію. Паштовая станцыя Ію функцыянувала ў 1879 г. і была злучана паштовымі трактамі з Лідай праз Дзялячкі (29,5 вёрст). З 1 лютага 1881 г. даглядчыкамі станцыі быў Сулейман Мурза-Мурзовіч. У 1885 г. паштovы тракт перанесена непасрэдна на Ліду - 35 вёрст. З 1 студзеня 1891 г. паштovая станцыя перароблена ў паштова-тэлеграфнае. З 1911 г. начальнікам аддзялення быў Аляксандр Маніт.

Нёман. У 1885 г. на чыгуначнай станцыі адкрылася паштovaя станцыя для прыёму і адпраўкі карэспандэнцыі і тэлеграм. Паштовая станцыя, якія быўся калі чыгуначнай станцыі, мела назыву Сялец. Даглядчыкам паштovай станцыі з 11 сакавіка 1885 г. быў Тэадор Гуйда, які пасля таго як станцыю перарабіў ў паштovое аддзяленне, 1 студзеня 1891 г. стаў начальнікам аддзялення. У 1907 г. начальнікам аддзялення стаў Афанасій Ігнацьеў. У 1910 г. аддзяленне перароблена ў паштova-тэлеграфнае.

Дакудава. З 1906 г. паштovыя послугоў аказваліся ў валасной управе, пошта атрымлівалася і адпраўлялася праз чыгуначную станцыю Сялец.

Беліца. Паштовая станцыя для карэспандэнцыі ўсіх відаў была адкрыта ў Жалудку ў 1882 г. і злучана са станцыяй Ішчалне (8,5 вёрст). З 1 студзеня 1891 г. гэтая станцыя перароблена ў паштovое аддзяленне, якім кіраваў Юльян Глода. Аддзяленне паштovымі трактамі злучалася са Скідалем і з Шчучынам. Аддзяленне знаходзілася ў вёсцы Беліца.

найбліжэйшаю паштovай станцыяй ад Беліцы была Лупеніца, а з 1885 г. - станцыя Нёман. 1 студзеня 1914 г. у Беліцы адкрылася паштova-тэлеграфнае аддзяленне, злучанае тэлеграфнай лініяй з Нёманам.

Масявічы. На паштovай карце 1817 г. абазначана паштovая станцыя Радзвіонішкі - 15 вёрст (насамрэч за 20) ад Ліды і за 17 вёрст ад Ішчалні. У 1850 г. паштovая станцыя Радзвіонішкі, Ліда і Жырмуны ўтрымліваў (паконкурсе) купец Вольф Сольц. У 1860 г. станцыя перароблена ў паштovую станцыю паслугі атрымлівалася толькі змена пашtovых коней на тракце Ліда - Шчучын. У 1906 г. паштovыя паслугі паштovага тракту ўвалася ад адпраўляцца прац чыгуначнай станцыі Скryбайды.

Забалаць. Звычайнай паштovой паслугі пачалі выконвацца ў валасной управе з 1904 г. Лебядзя ляжала калі паштovага тракту Ліда - Гародня і была далучана да Лідскай пошты.

Аstryна. Паштovия паслугі ў валасной управе з'яўліся з 1901 г. Злучэнне са Шчучынам. У 1910 г. тут адкрыты спяраша паштovое, а потым пашtova-тэлеграфнае аддзяленне. Да 1915 г. начальнікам пошты быў Юры Гурын.

Нарашы. Паштovия паслугі з'яўліся ў Дубіцкай валасной управе, якая тут месцілася, у 1901 г.

Каменка. На паштovай карце 1817 г. ёсць гэтая паштovая станцыя. Ад Шчучына - 16 вёрст, ад Скідала - 19 вёрст.

Мількаўшчына. Знаходзілася на паштovым тракце Ліда - Гародня. У 1912 г. тут функцыянувала пашtovaе аддзяленне, якім кіраваў Юльян Глода. Аддзяленне пашtovымі трактамі злучалася са Скідалем і з Шчучынам. Аддзяленне знаходзілася ў вёсцы Беліца.

Апрача таго на чыгуначных станцыях лініі Маладзечна - Ваўкавыск: Юрацішкі, Гаёў, Скryбайды, Ражанка адкрытыя ў 1885 г. Паштovыя паслугі з'яўліся з 1901 г. Злучэнне са Шчучынам. У 1910 г. тут адкрыты спяраша пашtovaе, а потым пашtova-тэлеграфнае аддзяленне. Да 1915 г. начальнікам пошты быў Юры Гурын.

Шчучын. Паштovая станцыя ў 1803 г. ад станцыі Ішчалні да станцыі Радзвіонішкі - 15 вёрст, ад Шчучына - 13 вёрст. У 1850 г. па конкурсе гэтую станцыю ўтрымліваў купец Спакойны. З 1860 г. пашtovaе станцыя знаходзілася ў вёсцы Вашкевічы (Ганчары), а ў 1884 г. тут трymalі толькі змену пашtovых коней. Пашtovaе станцыя месцілася ў вёсках мураваных будынках, якія быўлі маёmacию Скарбак-Важынскіх, уладальнікаў маёнтка Ішчалні. У 1906 г. станцыя закрылася. У Ішчалні, як і ў Масявічах нікіх пашtovых апераций з карэспандэнцыяй не рабілася, толькі забіralіся лісты з пашtovaе скрынкі і прывозілі газеты і лісты з Ліды.

Шчучын. На пашtovай станцыі Шчучын з 1803 г. прымалі і выдавалі пашtovую карэспандэнцыю. У 1846 г. тут аперыравалі карэспандэнцыяй усіх гатункаў. У 1850 г. па конкурсе пашtovую станцыю ўтрымліваў купец Эпштэйн. У 1873 г. тут прымалася і выдавалася звычайнай карэспандэнцыя. З 1 студзеня 1891 г. пашtovaе станцыя Шчучын перароблена ў пашtovaе, а з 1 кастрычніка 1896 г. - у пашtova-тэлеграфнае аддзяленне. Да 1885 г. пашtovая станцыя перароблена ў пашtovaе аддзяленне, якім кіраваў Юльян Глода. Аддзяленне пашtovымі трактамі злучалася са Скідалем і з Шчучынам. Аддзяленне знаходзілася ў вёсцы Беліца.

Першай тэлефоннай лініяй на Лідчыне была лінія паміж фабрыкамі Нёман А (Стара гута) і Нёман Б (Новая гута), якая пачала працаўаць у 1894 г. У маёнтках Жалудок і Ліпічна тэлефонная сетка пабудавана ў 1902 г. У горадзе Ліда першай тэлефоннай сувязь з'яўлілася паміж броварамі Папірмайстрава і Пупко ў 1907 г. У 1908 г. пачала працаўаць тэлефонная лінія паміж маёнткамі Шчучын і Станіслава пад Гародняй. У 1909 г. з'яўлілася тэлефонная сувязь паміж валаснымі управамі ў Сабакінцах, Нарашы і Астрыне з канцылярыям земскага начальнікам 5-га ўчастка Лідскага павета ў Марыяполя пад Астрынай. Усе гэтыя лініі былі пр

Пісьменнік, які здзейсніў навуковы подзвіг

Скончылася зямное жыццё Леаніда Маракова. Праводзіць яго ў апошні шлях ў Свята-Петра-Паўлаўскі сабор ў Менску прыйшлі калегі, сябры Саюза беларускіх пісьменнікаў. Таварыства беларускай мовы, Руху салідарнасці "Разам" і іншых грамадскіх арганізацый.

На развітанні доктар філалагічных навук прафесар Адам Мальдзіс сказаў: "Леанід Маракоў зрабіў вялізную справу і падараў здароўе. Ён рыхтаваў кніжкі пра рэпрэсаваных пісьменнікаў, святароў, лекараў, выконваў вялізную катаржную працу. Адзін чалавек не мог гэта цягнуць і надарваўся. Мы з ім былі ў добрых контактах, і я дапамагаў яму, чым мог. Ён часам падпісваў мне свае кнігі. Гэты чалавек зрабіў шмат для грамадства, і памяць аб ім будзе жыць да таго часу, пакуль будзе стаяць наша зямля беларуская! Такой сістэмай работы ў беларускай наўцы, культуры і духоўнасці нікто не зрабіў."

Пісьменнік Уладзімір Арлоў парадаў спадчыну Леаніду Маракова з працай Аляксандра Салжаніцына. "У маёй хатній бібліятэцы кнігам Маракова прысвячана цэлая паліца. Леанід быў таленавітым літаратаром, мог уразіць і незвычайнікім героям, і закрученымі сюжэтамі.

Ён напісаў фундаментальную працу пра галоўны праспект нашай сталіцы, але Бог паслаў яго Беларусі з іншай мэтай. Пакліканне Леаніда было ў тым, каб сказаць прафесару пра жудасныя злачынствы, якія чынілі на нашай зямлі бальшавіцкая камуністычная юлада. Пры ўсёй розніцы метадаў даследавання іх, мне хочацца парадаўнаць тое, што зрабіў Леанід Маракоў, з тым, што зрабіў Аляксандар Салжаніцын. Калісьці Леанід, паспяховы бізнесмен, быў уражаны лёсам свайго дзядзькі Валерыя Маракова, аднаго з самых таленавітых пастаў 20-30-х гадоў. Менавіта так пра Валеру Маракова казаў Янка Купала. Аднавіўшы лёс дзядзькі, Леанід распачаў свой подзвіг - грамадзянскі, наўкавы - у выніку якога нам вярнуліся некалькі дзясятак тысяч імёнаў тых, хто загінуў у крывавых сталінскіх гады. У іншай краіне такай працы займаўся б цэлы інстытут, а ў нас гэта выпала аднаму чалавеку."

Леанід Маракоў склаў 10-томавы энцыклапедычны даведнік "Рэпрэсаваныя літаратары, наўкоўцы, работнікі асветы, грамадскія і культурныя дзеячы Беларусі". Апрача кніг пра рэпрэсаваных, пісьменніку належыць багата літаратурных твораў. Гэта такія апавяданні, як "Непамяркоўныя", "100 мініяцюр", "Тroe", "Крымінальныя аповедах пра кахранне" і іншыя. У іх аўтар паказваў нязгоду людзей з несправядлівасцю, адностроўваў іх барацьбу за свабоду і лепшую долю. Героі Леаніда Маракова гатовыя стаяць за права самім вырашаніяў свой лёс да перамогі - ці страты жыцця.

Пра творчасць Л. Маракова ў свой час пісалі народны паэт Ніл Гілевіч, доктар філалагічных навук Уладзімір Конан, літаратуразнаўца Лідзія Савік, літаратурныя крытыкі Людміла Рублёўская і Алеся Марціновіч. Натхніл яго на далейшыя пошуки былы Старшыня Вярхоўнага Савета Беларусі Станіслаў Шушкевіч, доктар гісторыі Янка Запруднік, энцыклапедыст Янка Саламеўіч, пісьменніцы Вольга Іпатава і Святланы Алексіевіч.

Мне з сябрамі даводзілася не аднойчы наведаць спадара Леаніда ў яго працоўным кабінечце ў доме на Нямізе ў перыяд з 2006 па 2013 год. Ён быў увесе паглыблены ў даследванні. На падлозе, канапе быў раскладзены стосы аркушоў паперы з цэллікамі па гадах. Энцыклапедыі, даведнікі, мапы быў пад рукамі. Ён працаваў па 12-14 гадзін у суткі. Калі кнігі ўжо былі падрыхтаваныя да выдання, яму карцела падзяліцца сваім новым знаходкамі, ён запрашай да сябе і коратка даваў інтэрв'ю. Так было з кнігай пра рэпрэсаваных медыкаў і томам пра гісторыю Менска.

Да сабранай інфармацыі Леанід Уладзіміравіч падыходзіў вельмі грунтоўна. Рэцензентамі яго тома пра рэпрэсаваных лекараў шпіталяў, фармацэўтаў, прафесараў і зарадчыкаў кафедраў, фельчараў, медсестраў быў 11 кандыдатаў і дактароў наўк. Яму прыносила вялікае маральнае задавальненне ўглядзіцца ў адухоўленыя твары такіх асонаў, як лекар Аляксандр Сямёнаў, фельчар Марк Бакштаеў, наўковец Іван Сурга, педагог Уладзімір Башмакоў, збіраць драбніцы інфармацыі пра іх па архівах, старых дакументах. Ён надаў ім другое жыццё, сцвярджаючи, што, нікто не забыты і нішто не забыта.

Сапраўднае здзіўленне выклікаў той факт, што Леанід Маракоў ведаў УСЕ пра рэпрэсаваных асобай. Звесткі пра іх ён захоўваў у велізарнай электроннай картатэцы. Аднойчы я запыталася ў яго пра майго прадзеда Станіслава Крыцкага, машыніста, які пачярпеў у 1933 годзе.

Спадар Леанід тут жа адчыніў сваю базу дадзеных і выдаў дакладную інфармацыю, што Станіслаў Іванавіч Крыцкі, народжаны ў 1881 годзе ў Дзвінскім павеце, бацька

трох дзяцей, быў асуджаны за антысавецкую агітацыю на 5 гадоў лагера і знаходзіўся на Беламора-Балтыскім канале. Справа № 8447.

Праз пяць хвілін Леанід Уладзіміравіч па просьбе майго маладога калегі адшукай у базе і яго прадзеда. Дрыжыкі пабеглі па скуры. Было зразумела, што даследчык мае лучнасць з Небам, калі валодае інфармацыяй пра тысячы людзей, якія загінулі, зберагае памяць пра іх, што ён любіць нашых продкаў больш за нас. У наступны момант прыход я прынесла пісьменніку сціплы прэзент. З розных канцоў зямнога шара людзі прысыпалі лісты Леаніду Маракову і дзякавалі яму за тое, што ён знайшоў іх родных у архівах КДБ і захаваў гэтыя звесткі ў сваіх кнігах і на сайце www.marakou.by

19 красавіка 2013 года ў памяшканні ПЭН-Цэнтра Леанід Маракоў презентаваў самую аб'емістую кнігу "Гісторыя Мінска. 1880-1940". На сустрэчу, якая па календары была блізкай да яго 55-годдзя, пісьменнік запрасіў сваіх калег і сяброў - наўкоўцаў, літаратаў, даследчыкаў. Спадар Леанід гартаў старонкі новага фундаментальнага твора і даваў тлумачэнні фотаздымкам. Ён

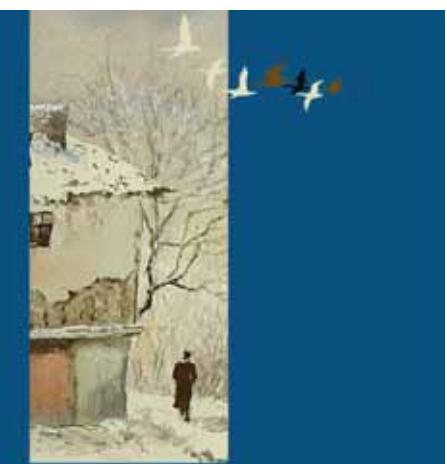
падараў гэту кнігу і іншым уофісы грамадскіх арганізацый, бібліятэкам, прыватным асобам.

На ўзгаданай імпрэзе высокую адзнаку яго працы далі доктар філалагічных навук Арсень Ліс, гісторык і краязнавец Анатоль Валахановіч. Святар Леанід Акаловіч нагадаў прысутным, што спадар Леанід быў узнагароджаны медалём "Айцы-асветнік" за кнігу пра рэпрэсаваных святароў, у якой былі сабраны больш за 2000 біографій святароў, пакутні-

Новае выданне

Кніга пра лёсі

беларусаў

Сяргей Чыгрын
ЧАС спагадлівым
НЕ БЫВАЕ

Напярэдадні Новага года ў менскім выдавецстве "Кнігазбор" выйшла з друку новая кніга даследчыка нашай літаратуры і гісторыі са Слоніма Сяргея Чыгрына. Кніга называецца "Час спагадлівым не бывае".

На старонках новага выдання аўтар распавядае пра вядомых раней і малавядомых беларусаў, якіх хваляваў лёс Бачыцкайшыны, і для якіх час спагадлівым ніколі не быў. Шмат старонак у кнізе адведзена братам Яўгену і Уладзіміру Хлябіцвічам, якіх лёс закінуў далёка ад родных мясцін.

Напісаў аўтар і пра малавядомыя ў былой Заходній Беларусі карэспандэнтai і пастаў, якія друкаліся ў віленскіх выданнях. Гэта Міхась Ліст, Сапон Дзяга, Янка Вехаць, Марыя Ласко і іншыя.

У кнізе чытачы знайдуць шмат новых фактаў з жыцця і творчасці Яўгена Хлябіцвіча, Уладзіслава Паўлюківскага, Андрэя Чэмера, перакладчыка паэзіі Максіма Багдановіча Юзафа Вяжынскага, Адольфа Зянюка, Уладзіслава Казлоўскага, заснавальніка Ваўкаўскага музея Георгія Пеха...

Сяргей Чыгрын уключыў у сваю кнігу даследчы

артыкул пра жыццё і дзейнасць краязнавца і педагога з Валеўкі Наваградскага раёна Уладзіміра Урбановіча. Апублікаваны і пісьмы да Урбановіча Янкі Брыля, Рыгора Шырмы, Кандрата Крапіўы, Апанаса Цыхуна, паэта Станіслава Шушкевіча, Янкі Саламеўіча, Генадзя Каханоўскага...

Прыгадвае аўтар у сваёй новай кнізе і тых, каго ведаў асаўбіста, з кім сябраваў - Алега Лойку, Алеся Пісъмянкова, Аляксея Караваля, Віктара Сырыцу...

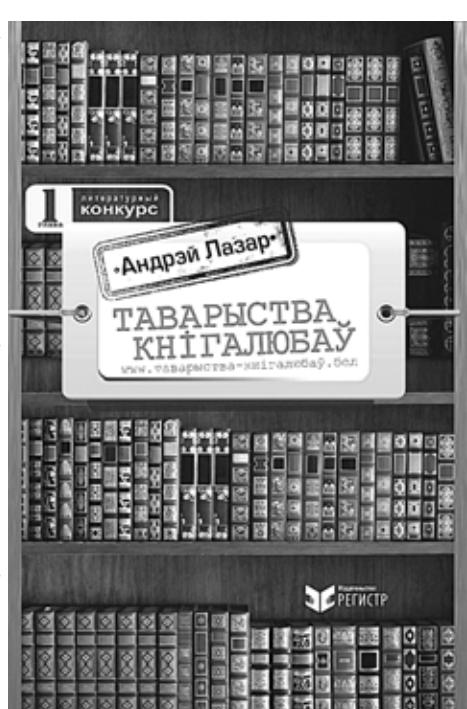
Кніга Сяргея Чыгрына пра лёсі беларусаў XX - пачатку XXI стагоддзя - даніна светлай памяці тых, хто любіў сваю Беларусь. Выданне ўжо паступіла ў менскую кнігарню "Акадэмічна кніга", дзе яго можна набыць.

Вольга РАГОЗІК.

Цікавая кніга

Днём набыў і прачытаў кнігу маладога літаратара Андрэя Лазара "Таварыства кнігалаўба". Раман пабачыў свет ў выдавецстве "Рэгістар". Яго наклад 500 асобнікаў. "Таварыства кнігалаўба" - гэта не проста незвычайная гісторыя, а раман-рэбус, у якім спляяюся вельмі шмат: дэтэктывныя сюжэты, глыбіня падтэксту таямнічыя героі... Чытач, нібы даследчык, крок за крокам ідзе пакручтай сюжэтнай сцяжкай, сустракаючы на ёй шмат цікавага. Літаратура пра літаратуру - гэта неверагодна захапляльна.

Трэба адзначыць, што кніга мае добры дизайн вок-

ладкі, Раман перамог ў трэцім сезоне літаратурнага конкурсу для аўтараў-печаткоўцоў "Пешшая глава". Раю набыць кнігу чытычам нашага выдання.

Аляксей Шалахоўскі,
гісторык культуры.

На літаратурнай хвалі Конкурс імя Веры Навіцкай набірае папулярнасць

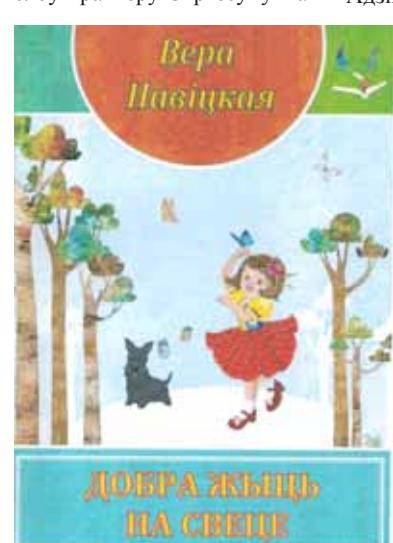
На працягу амаль што года Лідскай раённай бібліятэ-
кай праводзіўся другі адкры-
ты літаратурны конкурс імя
Веры Навіцкай "Дарослья -
дзецим", які стаў сваім мэтам
прапаганду творчай спадчыны
дзіцячай пісьменніцы Веры На-
віцкай сярод лідзян, заахвоч-
ванне лідскіх паэтай і празаікаў
да напісання твораў для дзяяцей
(першы такі конкурс праходзіў
два гады назад).

віцкую, чы ё імя носіць кон-
курс. Дзіцячая рускамоўная
пісьменніца жыла ў канцы XIX-
пачатку XX стагоддзя, і горад
Ліда можа лічыць яе сваёй, бо
у Лідзе Вера Навіцкая жыла
сем гадоў (1908-1915) і нават
некаторы час з'яўлялася началь-
ніцай мясцовай прыватнай
жаночай гімназіі. Вера Навіц-
кая - аўтар дзіцячых кніг прозы
пра дзяўчынак-гімназістак.
Ещэ падставы лічыць, што не-

Калі ў першым літара-
турным конкурсе імя Веры На-
віцкай было каля дзесяці ўдзе-
льнікаў, то ў другім - больш за
дваццаць (з 27 аўтараў да
конкурсу паводле тэматыкі
дапушчаны 20 чалавек), што
сведчыць аб tym, што конкурс
імкліва набірае папулярнасць.
Сярод іх як вопытныя аўтары,
так і тыя, хто пакуль толькі
спрабуе свае сілы ў напісанні
літаратурных твораў. Асабліва
шмат было даслана на конкурс
вершаў (больш за сотню). Ня-
мала паступіла і загадак, есць
казкі, п'есы, фантастычныя апа-
вяданні, гісторыі з жыцця.

Варта сказаць некалькі
слоў пра Веры Сяргееву На-

Кніга Веры Навіцкай
"Добра жыць на свеце".
Пераклад Станіслава Судніка.
Вокладка Дар'ї Марцінкевіч.

каторыя свае кнігі яна напісала ў нашым горадзе.
Адзін з арганізатораў конкурса імя Веры Навіцкай,
лідскі паэт, краязнавец,
рэдактар часопіса "Лідскі летапісец" Станіслаў Суднік пераклаў на беларускую мову адну з кніг Веры Навіцкай - "Добра жыць на свеце" (напэўна, гэта першы выпадак перакладу твораў Навіцкай на беларускую мову). Пакуль што адзін асобнік гэтай перакладзенай кнігі ён перадаў у фонд Лідскай раённай бібліятэki.

Дням ў раённай бібліятэцы адбылося ўрачыстае падвядзенне вынікаў літаратурнага конкурсу, на якое былі запрошаны яго ўдзельнікі. Журы, узначаліў якое намеснік начальніка

аддзела ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі райвыканкама Уладзімір Самсоноў, вельмі нялёгка было вызначыць пераможцаў. Як ужо было адзначана, удзельнікі ў сёлетнім конкурсе імя Веры Навіцкай было значна больш, чым два гады назад. У выніку прэмія III ступені быў узнагароджаны Уладзімір Васкоў.

Пасля падвядзення вынікаў літаратурнага конкурсу "Дарослья - дзецим".

Алесь МАЦУЛЕВІЧ.

На здымках: 1. Журы конкурсу; 2. Удзельнікі конкурсу; 3. Лаўрэат 2-й прэміі Ганна Рэлікоўская; 4. 3-ю прэмію атрымоўвае Уладзімір Васкоў; 5. 1-ю прэмію атрымоўвае Святлана Цішук.

Рэдактар Станіслаў Вацлававіч Суднік

Рэдакцыйная калегія:

Алена Анісім, Юрасі Бабіч, Юлія Бажок,
Марыя Баравік, Аляксей Карпенка, Эла Оліна, Ігар
Пракаповіч, Аляксей Пяткевіч, Станіслаў Суднік,
Павел Сцяпко, Алег Трусаў,
Дзяніс Тушынскі, Аляксей Шалахоўскі.
<http://naszaslowa.by/> <http://pawet.net/>
<http://kamunikat.org/> <http://tbt-mova.by/>
<http://nashaslova.mns.by/>

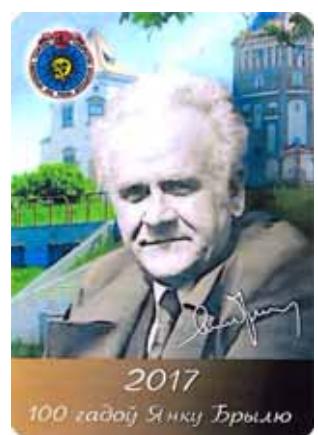
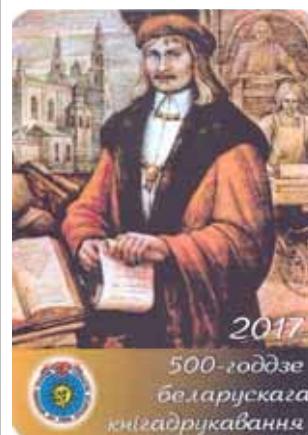
Заснавальнік:
ТБМ імя Францішка Скарыны.

Пасведчанне аб реєстрацыі № 908 ад
18 снежня 2009 г. выдадзена Міністэрствам
інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Адрас рэдакцыі:
231293, Лідскі р-н, в. Даўгіна.

Адрас для паштовых адпраўленняў:
231282, г. Ліда-2, п/с 7.
E-mail: naszaslowa@tut.by

Кішэнныя каляндарыкі ТБМ

Таварыства беларускай мовы выдала кішэнныя кален-
дары на 2017 год

Адзін з кішэнных календарыкаў прысвечаны 500-годдзю
ад пачатку беларускага кнігадрукавання, другі - 100-м угодкам
з дні нараджэння Янкі Брыля.

Календары можна знайсці на сядзібе ТБМ.

Nashi kar.

Выйшаў з друку "Гарадзенскі персанальны каляндар ад Алеся Госцева"

"Гарадзенскі персанальны календар ад Алеся Госцева" выйшаў у выдавецтве "ЮрсаПрынт". Гісторыя Гародні ў здым-
ках з вядомымі і драгімі сэрцу людзям і будынкамі, якіх ужо
няма разам з намі, - у падборках вядомага краязнавцы. Алеся
Госцеў згадвае, што некаторыя здымкі ён знайшоў непасрэдна за
день да выдання календанара.

- Гэты здымак вельмі хацелася паказаць, таму што ўслед за шыкоўным юбілем Максіма Багдановіча, праз год, мы будзем
адзначаць 125-ы ўгодкі і Зоські Верас, яго знакамітай сяброўкі
і выдатнага дзеяча беларускай культуры. Я асабіста быў знаёмы
з ёй у апошнія гады яе жыцця. Ліставаўся з ёй. Ездзіў да яе. І
вось аднойчы мы разам з Віктарам Какарэкам, вядомым нуміз-
матам, з'ездзілі да яе і сфатографавалі.

Календар ужо прадаецца ў некаторых кнігарнях, можна
яго набыць і ў выдавецтве "ЮрсаПрынт". Прыемна, што кален-
дар выйшаў па-беларуску.

Якуб Сушынскі,
Беларускае Радыё Рацыя.

**Аўтары цалкам адказныя за падбор
і дакладнасць прыведзенай інфармацыі.
Рэдакцыя рукапісы не вяртае.**

Газета надрукавана ў Лідскай друкарні.

231300, г. Ліда, вул. Ленінскую, 23.

Выдавец: Установа інфармацыі "Выдавецкі дом ТБМ".

Газета падпісана да друку 26.12.2016 г. у 17.00. Замова № 2853.

Аб'ём 2 друкаваныя аркушы. Наклад 1500 асобнікаў.

Падпісны індэкс: 63865.

Кошт падпіскі: 1 мес.- 1,06 руб., 3 мес.- 3,18 руб.

Кошт у розницу: па дамоўленасці.